

MEMO aandachtspunten casus transitie warmtenet Gemeente Helmond. Februari 2021

Wanneer we onderstaande samenvatten komt de huidige situatie op het volgende neer. Als we zouden “wachten” op de aanpassing uitwerking en/of wijziging van bepaalde kaders en randvoorwaarden impliceert dit dat we tot 2030 nagenoeg stil staan in de transitie naar duurzame energie. En dat terwijl we juist de inwoners, stakeholders en partners in de afgelopen jaren hebben samengebracht en “warm gemaakt” om nu stappen te zetten. Tevens is dit een natuurlijke moment om aan te grijpen en deze transitie vorm te geven. Dit zou dan ook niet alleen afbreuk doen aan het zorgvuldig opgebouwde draagvlak, maar tevens tot een situatie leiden waarbij Helmond nog een aantal jaar vast zit aan de huidige WKK (lees: gas) of terugvalt op een biomassa centrale. De laatste hebben we met een zorgvuldig traject tussen gemeenteraad, inwoners, Provincie Noord Brabant en Ennatuurlijk op basis van het ontbreken van draagvlak, in 2020 als onwenselijk en daarmee niet haalbaar bestempeld.

Binnen het lopende traject (zie voor 1^e fase rapportage bijlage), zijn de volgende aandachtspunten naar voren gekomen;

1. Onzekerheid aanvraag SDE++ voor hoge subsidie intensive oplossingen

Dit aangezien de biomassa verbranding oplossing, die volledig uitgewerkt was, geen draagvlak krijgt worden alternatieve oplossingen uitgewerkt zoals aquathermie, ondiepe geo en champost compostering. Deze hebben allen warmtepomptechnologie nodig om de gewenste temperatuur voor het warmtenet te kunnen bereiken. Zoals ook onder 2 en 3 toegelicht hebben deze oplossingen een relatief hoge CO2 emissie factor (op dit moment) waardoor ze laag in de ranking scoren voor SDE++. Indien het SDE++ budget overschreven wordt komen deze technieken mogelijk niet in aanmerking voor SDE. Dit kan ertoe leiden dat het warmtenet later verduurzaamd wordt dan gewenst of in ergste geval niet. Het verduurzamen van warmtenetten wordt hierdoor beperkt tot een aantal technieken die niet altijd uitvoerbaar / realistisch zijn, geen draagvlak voor bestaat (op dit moment wellicht even belangrijk) of technieken waar toekenning sterk onzeker is.

Concreet: vanwege beoordeling o.b.v. de samenhang tussen CO2 Emmissie (voor elektra, waarop initiatiefnemer geen invloed heeft) en SDE. Worden ontwikkelingen in het NU beperkt. Dit zou inhouden dat danwel geen verduurzaming plaatsvindt, danwel verduurzaming middels oplossingen waarvoor geen draagvlak is. Kan er meer zekerheid of perspectief worden geboden over in aanmerking komen voor SDE voor deze (warmte)technieken?

NB: Wij hebben berichten ontvangen dat aquathermie in de volgende ronde beter beoordeeld wordt. Echter is boven beschreven risico nog altijd aan de orde.

2. Rekenregels duurzaamheid en de onmogelijkheid voor allocatie duurzame stroom

Warmtebedrijven moeten jaarlijks rapporteren over duurzaamheid van de warmtenetten conform de methodiek opgesteld door EZK ihkv van de huidige warmtewet (<https://www.rvo.nl/onderwerpen/duurzaam-ondernemen/duurzame-energie-opwekken/verduurzaming-warmtevoorziening/publicaties/warmtewet>). Volgens de rekenregels mag hulpenergie alleen als duurzaam worden aangemerkt indien er een fysieke koppeling is tussen de duurzame bron en de verbruiker (de centrale). Hierdoor is het niet mogelijk om bijv. stroomverbruik van warmtepompen te verduurzamen door het alloceren van lokaal of regionaal duurzaam opgewekte stroom als er geen directe / exclusieve koppeling ligt tussen opwekmiddelen en warmtepompen. Hierdoor zal de CO2 intensiteit van warmte geproduceerd met warmtepompen tbv aquathermie of LT restwarmte, zonder lokale

duurzame elektriciteitsopwekking, bepaald worden door de gemiddelde landelijke energiemix voor elektriciteit. Deze zal de komende jaren pas geleidelijk duurzamer worden waardoor de duurzaamheid van deze warmtebronnen vooralsnog zonder lokale duurzame energie productie de komende jaren niet voldoende is. Hierdoor zijn systemen die goed bij de gewenste toekomstige energieopwekking passen nu nog niet interessant in de transitieperiode waarin we zitten. Het is daarnaast bijzonder lastig te organiseren en soms praktisch onuitvoerbaar om een zonneparken of windmolen park direct te koppelen op de centrale opweklocatie van een warmtenet.

Concreet; Het kunnen alloceren van regionaal geproduceerde duurzame stroom aan warmtenet zou een oplossing zijn voor dit probleem moeten zijn. Voor het hier en nu. Als dit geen oplossing kan zijn, dan zal ook dit punt de transitie nu stagneren.

3. Aanvullende maatregelen voor duurzame overbrugging tot 2030

De EOR berekening uit de warmtewet maakt dat de op zich nog altijd efficiënte WKK opwekking snel achterop raakt en tegelijkertijd elektrificatie opties de eerste jaren maar beperkte CO2 reductie opleveren, biomassa is ongewenst verklaard dus de alternatieven zijn vrijwel allemaal warmtepomp gerelateerd. Daardoor is de EOR doelstelling maar moeilijk haalbaar omdat die afhankelijk is van het aandeel duurzame opwekking van het elektriciteitsnet, die tussen nu en 2030 nog behoorlijk moet toenemen om CO2-winst c.q. een betere EOR te krijgen. Na 2030, als het E-net grotendeels verduurzaamd is zijn deze bronnen naar verwachting veel duurzamer geworden en is de EOR flink vooruit gegaan.

Concreet: Het komt erop neer dat in een heel korte periode (tot 2030) heel veel investeringen gedaan moeten worden om de 2025 en 2030 doelstellingen te halen en daarna wellicht wat minder. Hoe kan deze overbruggingsperiode economisch worden 'afgevlakt' zodat het NMDA principe kan worden gehandhaafd?

Tevens zou het uitblijven van de oplossingen onder 2 en 3 er toe leiden dat het uitbreiden van de huidige warmtenetten stagneert omdat deze -binnen de huidige rekenregels- niet duurzaam genoeg worden beoordeeld om "nieuwe" aansluitingen te rechtvaardigen, ondanks de geprognoseerde toekomstige verbeteringen. Wat eveneens een stagnatie oplevert en in onze ogen niet uit te leggen is aan initiatiefnemers die binnen het bereik van het huidige net willen aansluiten, maar hiervoor op papier dus niet voldoende duurzaamheid voor terugkrijgen.

4. Onrendabele top verduurzaming bestaande warmtenetten

Oudere netten zoals in Helmond wijken op diverse punten af van de in de SDE gebruikte referentieprojecten. Ze dragen historie met zich mee die ze minder efficiënt maakt waardoor verduurzaming meer geld kost dan in de referentieprojecten wordt aangenomen. Tegelijkertijd is het verduurzamen van een bestaand warmtenet een veel snellere manier om aardgasvrije wijken te realiseren dan de ontwikkeling en aanleg van een nieuw warmtenet. De balans tussen die twee argumenten is in de ondersteuning vanuit de overheid echter niet terug te vinden. Die richt zich veelal op nieuwe systemen. Extra ondersteuning voor het verduurzamen van bestaande warmtenetten is logisch.

Concreet zou het feit dat bestaande netten worden verduurzaamd vanwege hogere leidingverliezen grofweg in de orde grootte van een 10 a 15% hogere onrendabele top liggen voor duurzame warmtebronnen dan bij een nieuw/efficiënter warmtenet (zoals de SDE

meestal aanneemt). Waarbij dit niet gaat over achterstallig onderhoud maar wisselende technieken, in de loop der tijd veranderde isolatie eisen etc.

Tevens zien we dat voor de ontwikkeling van een bestaand warmtenet de aanpassing naar midden temperatuur, vraagt om alternatieven die vaak lastiger te integreren zijn, vaak nog tijd nodig hebben om daadwerkelijk duurzaam te worden, meer risico's hebben, soms bij de punten 1 tot 3 minder gewaardeerd en dat daarom andere ondersteuning gewenst is. De mogelijkheden om een traditioneel warmtenet te transformeren met enkel de bestaande regelingen (DEI, REACT EU, PAW, ISDE) is niet haalbaar. Deze situaties zijn juist niet te zien als laaghangend fruit maar als innovatie trajecten.

5. Kosten voor net- en woningaanpassing

Voor de integratie van duurzame alternatieven is het in geval van Helmond ook de uitdaging dat het netwerk en de woning en installaties van de gebruikers aangepast zullen moeten om dit mogelijk te maken. Een netwerk als Helmond karakteriseert zich als een hoge temperatuur net (>100 graden Celsius) vanwege het historisch bepaalde ontwerp dat is afgestemd op de huidige STEGs als warmtebron. Het systeem zal een transformatie door dienen te gaan naar een lagere temperatuur (65 – 90 graden Celsius). Welke middelen zijn er om een dergelijke transformatie te bekostigen zowel aan netwerkszijkte als bij de gebruikers (cq woningeigenaren/WOCOs)? Verlaging van temperaturen kan ook leiden tot beperking in transportcapaciteit (door lager temperatuurverschil in het netwerk) waardoor verdere groei (aansluiting bestaande bouw) uitdagend kan worden. Dit zijn aspecten waar wij ook rekening mee houden in de keuze van bronnen.

Concreet: In het geval van Helmond is er een aanvraag gedaan voor PAW om deze aanpassingen te bekostigen. Helaas is deze niet toegekend. Hierdoor is het zeer uitdagend de nodige aanpassingen te bekostigen aangezien deze aanpassingen zich lastig laten terug verdienen. Bovendien ligt een deel van de aanpassingen bij de woningeigenaar die niet gedwongen kunnen worden om dit te doen en daarvoor een incentive nodig hebben.

Echter we weten allemaal dat de transitie van bestaande hoge temperatuur netwerken naar middel of lage temperatuur netwerken een van de opgaves voor de komende jaren is. Daarbij hangen al deze factoren dus samen. Het kan niet zo zijn, dat de opgave inzake verduurzaming als doelstelling wordt ingezet maar de handvaten hiervoor in de transitie van bestaande netten niet zijn of worden gegeven? Het kunnen aanmerking van de transitie van hoog naar midden temperatuur zou moeten gelden als een nieuwe aansluiting en daarmee bijvoorbeeld in aanmerking moeten kunnen komen voor de ISDE subsidie.

6. Benodigde sociale transitie inwoners

We zien dat buiten al deze kaders en financiële aandachtspunten ook de transitie die bij bewoners benodigd is veel aandacht vraagt. Zeker in deze tijd. Zij moeten nagenoeg allen gelijktijdig wisselen van instrument in de woning. We zien positief draagvlak in participatie vanuit bewoners, maar zien ook dat bewoners kritischer worden. Niet specifiek op dit dossier maar in algemene zin.

Concreet : verzoek is als landelijke overheid een doel na te streven en hiervoor een lange termijn planning te maken. Die nagenoeg onafhankelijk is van verkiezingen en politieke kleur. Middels een taskforce? De doelstelling blijft immers ook voor de lange termijn ongewijzigd, enkel de weg ernaar toe kan nog aangepast worden. Ook moeten kaders, eisen en

randvoorwaarden (zoals beschreven onder 2 tm 5) beter worden afgestemd. Dit soort zaken ondermijnen het draagvlak voor de korte maar zeker ook voor de lange termijn.

Kijk bijvoorbeeld naar de discussie rondom de RES, de schaarste op het netwerk en de discussie rondom zon op land. De planning inzake capaciteit is afhankelijk van het bod in de RES 1.0. Terwijl de doelstelling van de RES 1.0 landelijk wordt uitgedragen als een opgave die NU zou moeten starten en niet een lange termijn opgave. In de RES zijn grootschalige zon op land locaties opgenomen, we weten dat zon op dak niet voldoende is, en toch wordt gesteld zon op land is niet noodzakelijk.

We zien dat het de kaders en wendingen vanuit de Rijksoverheid een geheel ander tijdsplan volgen als de opgave waarmee gemeentes die werken aan een opgave die voortvloeit uit de landelijke opgaves volgens een ander tijdsplan lopen. Dit brengt grote sociale vraagstukken met zich mee. Aangezien decentraal is ingezet op communicatie en participatie om te komen tot gedragen projecten, die dan uiteindelijk technisch, juridisch of vanuit nog aan te passen wettelijke kaders niet uitvoerbaar blijken. Hoe leggen we dat uit?

7. Urgentie door duurzaamheidseisen in de Wet collectieve Warmtevoorziening

In de concept Warmtewet 2.0 (art. 2.16 tm 2.18) wordt voorgesteld om een jaarlijkse doelstelling voor CO2 besparing te introduceren. Dit resulteert ertoe dat wij in het geval van Helmond maatregelen moeten nemen om aan de jaarlijks nieuwe CO2 besparingseis te voldoen die al zou gaan gelden van 2022 (het door EZK aangekondigde invoeringsjaar). Indien het warmtebedrijf hier niet aan voldoet kan dit grote consequenties hebben. De warmtebedrijven hebben daarom voorgesteld om in de nieuwe wet aan te sluiten bij de huidige eis om jaarlijks een duurzaamheidsrapportage op te stellen die bij het bestuursverslag moet worden gevoegd met eventueel een additionele beoordeling van lange termijn plannen voor groei en duurzaamheid. Daarbij kan gedacht worden aan het opnemen in de wet van enkele (bijvoorbeeld twee) ijkpunten tot 2030 voor een CO2 -normtoets per bedrijf, welke aansluit bij de sprongsgewijze investeringscyclus van warmtebedrijven.

Concreet: deze punten zijn eveneens in gebracht via VNG.

8. Link met biomassastromen en afval en circulariteit

We zien grote kansen, om de koppeling tussen het Upcycleplein en het warmtenet vorm te geven. Dit niet enkel vanuit de vraag om warmte vanuit het warmtenet maar tevens vanuit een ander perspectief. Binnen onze regio is het verwerken van biomassa stromen een aandachtspunt. Niet alleen op inhoud maar tevens op basis van het feit dat de markt zich niet direct meer richt op het duurzaam verwerken van deze stromen. Waardoor vanuit aanbesteding de kosten toenemen en de inschrijvende partijen afhaken. Daarmee is het “anders” verwerken van deze stromen voor de toekomst een kans. Als we deze verwerkingsmethode kunnen inzetten helpen we dus de verwerking van biomassa en houden we als “restproduct” warmte over.

Concreet : de basis voor een goede verduurzaming van onze leefomgeving, ligt principieel bij de vraag of en hoe we veel van onze processen circulair kunnen vormgeven. Energietransitie is immers maar een klein deel van de puzzel. Wij beseffen ons dat dit met kleine stappen zal moeten gaan, maar zien ook kansen. Dit vraagt echter wel integrale inzet en effort van alle partijen, vooruitzien en het benutten van kansen die gezamenlijke inzet waard zijn. Koppeling van plussen op het vlak van duurzaamheid en circulariteit zouden gezamenlijk moeten kunnen meewegen, of een meer maatschappelijke opbrengst kunnen genereren. Waarmee door combineren 1 en 1 plus wordt. We weten immers allemaal dat de grootste winst in duurzaamheid, zit in het circulair

maken van de keten. Niet in verduurzamen achteraf of van de gehele vraag (deze kunnen we immers niet geheel duurzaam opwekken).